

Llombart dramaturg

Constantí Llombart
Lo darrer agermanat
Edició i introducció a cura de
Vicent J. Escartí
IAM, Biblioteca d'Autors
Valencians, 52, València, 2006
100 pàgs.

Malauradament, la bibliografia acadèmica sobre la Renaixença valenciana i, més en concret, sobre la figura i la producció literària de Constantí Llombart no és tan abundosa com fóra desitjable. Per aquesta raó, el gest de la Institució Alfons el Magnànim de publicar la peça teatral d'aquest autor, *Lo darrer agermanat* és, si més no, un encert.

Potser, una de les raons que explica aquesta mancança de treballs d'investigació sobre els literats valencians de la segona meitat del XIX fóra l'acceptació generalitzada que llur opció ideològica —política— condicionà totalment llur producció escrita. En conseqüència, uns —els «poetes de guant», conservadors— només es podrien explicar davant uns altres —els «d'espardenya», progressistes, i entre els quals caldria incloure l'autor de *Los fills de la morta-viva*—, tot deixant de banda altres qüestions i motivacions més concretes, que ens ajudarien a entendre, per exemple, com i per què, tant uns com els altres, participaren en el projecte llombartià de fundar una entitat dedicada a l'estudi i al conreu de la llengua pròpia; o així mateix, quines raons els impel·liren a participar en la revista cultural *Lo Rat Penat. Calendari llemosí*, una publicació que resulta fonamental per a aproximar-se a l'ambient sociocultural d'aquells anys i on, a més, sota la direcció de Llombart, col·laboraren autors reputats del Principat i de les Illes. És, per tant, des d'aquesta perspectiva revisionista, que Vicent Josep Escartí, en l'estudi introductor, ens esbossa un dels perfils menys coneguts d'aquest autor: el de dramaturg.

Constantí Llombart, més que vocació, es pot dir que sentí interès pel teatre pel poder de transmissió d'idees que llavors tenia. D'aquesta manera, al costat de la producció satírica i còmica que publicà (*La sombra de Carracuca*, *La Corona del martirio* i *L'agüela Puala*), en trobem una altra, heterogènia, de caire dramàtic, configurada, per una banda, per obres de to reivindicatiu i temàtica cívica i social (*Justicia contra justicia*, *La esclavitud de los blancos* i *La cruz blanca*) i, per altra banda, pel drama històric *Lo darrer agermanat*.

El tema de l'obra, els darrers moments de les Germanies, en la casa del seu cap, Vicent Peris, no cal dir que pogué despertar un interès evidentíssim entre els renaixentistes, preocupats per rescatar de l'oblit un passat que consideraven gloriós. I més valencià no podia ser. No obstant això, en mans de Llombart esdevé, a més a més, una metàfora —una recreació d'un episodi «nacional» podríem dir—, i en un registre lingüístic més formal que en temptatives anteriors ens presenta al qui fou el darrer agermanat com un heroi al servei d'una opció ideològica concreta —la de l'autor— progressista i valencianista. Una opció, però, que encarnaven els perdedors. Potser per això mateix la peça, publicada el 1882, només es representà al Teatre Café del carrer Russafa de València el 1884, un espai escènic secundari i on solia acudir un públic poc exigent.

Com es degueren mirar l'obra els assistents? Això, ara com ara, no ho sabem. El ben cert és que amb *Lo darrer agermanat* ens trobem en el punt culminant de la trajectòria teatral de Llombart, tant pel que té de tensió dramàtica com per l'esforç de pulcritud gramatical. I, segurament, si ara tornàrem a fer la prova, posant-la en escena, mentre uns la salvaríem, pel que té d'exercici de patriotisme i exemple de dignificació literària sense perdre de vista la llengua viva, uns altres potser la condemnarien a l'oblit per incòmoda —tant és d'actual, el plantejament i el sentit del drama llombartià. Una lectura ben recomanable, per tant, per als amants de la literatura històrica i reivindicativa. Una lectura necessària, també, perquè aporta una mica de llum al coneixement d'un dels personatges cabdals de la Renaixença valenciana.

Josep E. Estrela

L'home des del mirador de la novel·la

Maria Antònia Perelló Femenia
El crepuscle d'un home
Fundació «Sa Nostra», Mallorca, 2006
375 pàgs.

El crepuscle d'un home (finalista del Premi Extraordinari de Narrativa Miquel Àngel Riera, 2006), de Maria Antònia Perelló Femenia (Inca, 1957), narra la història d'un home que, des de la perspectiva del final dels seus dies, rememora la seva vida. Sota el lema d'uns versos de Friedrich Hölderlin, la novel·la parteix de la idea segons la qual l'existència humana es caracteritza per la tragèdia i per la dissort. La narració es presenta com un recorregut biogràfic generat pels diàlegs que el protagonista, a l'espona del llit de mort, manté amb la seva filla. S'imposa, per tant, una perspectiva general de passat i l'alternança de les veus del narrador en tercera persona, de la filla i, sobretot, del protagonista. Així, coneixem els moments principals que han determinat la seva trajectòria, perquè només romanen vius aquells fets i aquells éssers que es mantenen intactes en el record, encara que el temps els hagi transformat o ja no existeixin.

El llibre de Maria Antònia Perelló s'inscriu en un tipus de novel·la que concep aquest gènere com una investigació sobre l'ésser humà. Des de la infantesa, sobretot arran d'un accident que li arrabassa la germana, el protagonista aprèn que el destí és governat per la desgràcia inevitable. Aviat comprendrà que és impossible retornar els éssers morts a la vida i guiarà la seva força vital cap al camí de l'expressió artística. Més tard, quan ha trobat l'amor amb Constança, haurà de fer front a les murmuracions d'una societat opressora, que es caracteritza per les repressions imposades en nom d'una moralitat falsa. La felicitat de l'amor, però, serà enterbolida per la mort dels éssers estimats i per la malaltia progressiva que s'apodera de l'esposa.